

враховувати суспільну думку. Діяльність ТНК, МВФ, Світового банку стає більш прозорою, а політика, яку вони проводять – все більш соціально і екологічно спрямованою.

Література:

1. Альтерглобализм: теория и практика антиглобалистского движения / Под ред. А. В. Бузгалина. – М.: УРСС, 2003. – 256 с.
2. Антиглобализм. Другая Америка! Кто правит Америкой? – М.: Прогресс, 2002. – 33 с.
3. Вебер А. Что стоит за так называемым антиглобализмом? // МЭ и МО. – 2001. – №12. – С. 50–56.
4. Войтоловский Ф. Г. Идеино-политические процессы внутри антиглобалистских движений // МЭ и МО. – 2003. – №2. – С. 9–14.
5. Перегудов С. Неолиберальная глобализация: есть ли альтернатива? // МЭ и МО. – 2002. – №4. – С. 22–28.
6. Рогожина Н. Политическое лицо антиглобалистов // МЭ и МО. – 2002. – №6. – С. 31–38.
7. Чешков М. Смысл противостояния: не альтернативность, но вариабельность // МЭ и МО. – №6. – С. 24–30.
8. Фостик М. В. Парадигма антиглобализму у трансформационных процессах міжнародних фінансових організацій. Автореф. дис. канд. наук, К., 2004.
9. Мосс М. Общество. Обмен. Личность. Труды по социальной антропологии / Пер. с франц. – М.: Вост. л-ра, 1996. – 360 с.
10. Хантингтон С. Столкновение цивилизаций. – М., 2003.
11. Wallerstein I. Utopistics or, Historical Choices of the Trenty-first Century. – New-York: The New Press, 1998. – 112 p.
12. World Social Forum charter of principals // www.forum-socialmundial.org.br//end/2catas.asp.

Summary:

M. Krysh. PARADIGM OF ANTIGLOBALIZE AS ALTERNATIVE OF NEOLIBERAL FORM OF GLOBALIZATION.

Alternative theories of neoliberal globalization re suggested to antiglobalists; means of struggle with negative consequences of neoliberal globalization have been represented.

Надійшла 19.05.2008

УДК 911.37:35 (477.82)

Мирослава ВЛАХ, Людмила ЛУКАЦУК

ВОЛИНСЬКА ОБЛАСНА СИСТЕМА РОЗСЕЛЕННЯ В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЇ АДМІНІСТРАТИВНО-ТЕРИТОРІАЛЬНОГО УСТРОЮ

Досліджено систему розселення Волинської області, розкрито особливості розміщення поселень, проаналізовано аспекти проведення адміністративно-територіальної реформи в окремих районах.

Ключові слова: поселення, мережа поселень, система розселення, адміністративно-територіальний устрій.

Постановка наукової проблеми та її актуальність. Волинська область одна з найменш урбанізованих областей України, тому вивчення системи розселення, насамперед сільського населення, надзвичайно важливе. Хоч існує багато публікацій з тематики обласних систем розселення, реформування адміністративно-територіального устрою, його низовий рівень (сільські ради) мало досліджений. Власне від раціональності низового адміністративно-територіального поділу залежить розвиток сільського господарства, становлення місцевого самоврядування, передача управлінських та інших функцій громадам.

Результати дослідження. Детальне суспільно-географічне дослідження Волинської обласної системи розселення лежить в основі розв'язання проблеми трансформації адміністративно-територіального устрою. Формування мережі поселень є результатом складних процесів освоєння території, насамперед розміщення населення. Систему розселення регіону утворюють поселення різних рангів та зв'язки між ними.

Первинною ланкою розселення є поселення – постійно чи сезонно заселене місце, що

характеризується просторовою обмеженістю та територіальною спільністю його структурних елементів – сукупностей осель та інших матеріальних форм проживання людей, місць прикладання праці, об'єктів виробничої та соціальної інфраструктури, рекреаційних форм тощо. Виділяють такі типи поселень: за структурою населення – міські (міста, смт), сільські (села, хутори); за географічним положенням – центральні, периферійні, ізольовані, автономні [1, 115].

Система розселення є територіально цілісною і функціонально взаємопов'язаною сукупністю поселень. Вона характеризується параметрами поселень, які входять до неї, складом та інтенсивністю соціально-економічних зв'язків між ними.

Однією із макроформ розселення, що склалася на даний час, є міське розселення. Місто є найпоширенішою формою міського розселення. Мережа промислових, транспортних, агропромислових, рекреаційних центрів, більшість мешканців яких не зайнята у сільськогосподарському виробництві, утворює селищну форму міського розселення.

Сучасна мережа міського розселення Волинської області формується 11 містами і 20 селищами міського типу, в яких проживає 533,2 тис. осіб (50,3%) та 1055 сільськими населеними пунктами (378 сільрад), у яких проживає 527,5 тис. осіб (49,7%). Основними містами є Луцьк, Ковель та Нововолинськ. Виділяється також Камінь-Каширський у північно-східній частині області, що виконує функції центру міжрайонного значення. Обласний центр має яскраво виражене ексцентричне розміщення, що значно ускладнює його обслуговувальні функції щодо населення північної та центральної частин області. У центральній частині області ці функції виконує місто Ковель. Ковельській міжрайонній системі розселення, що сформувалася на основі однойменного економічного вузла, властива радіальна композиція осей територіальної структури виробництва і розселення. У південно-західній частині області на базі Львівсько-Волинського кам'яновугільного басейну сформувалася Нововолинська міжрайонна система розселення.

Більшість міст Волинської області належать до групи малих з людністю до 50 тис. осіб; Ковель, Нововолинськ – до групи середніх міст (від 50 тис. до 100 тис. осіб). Тільки Луцьк входить до групи великих міст (100 – 500 тис. осіб). У групі малих міст можна виділити підгрупи до 5 тис. осіб (Устипуг, Берестечко); від 5 до 25 тис. осіб (Горохів, Камінь-Каширський, Ківерці, Любомль, Рожище); а також від 25 до 50 тис. осіб (Володимир-Волинський) (табл.1).

У Волинській області немає жодного міста, що належить до категорії дуже великих міст. Найбільше за людністю місто області Луцьк переважає друге за людністю місто Ковель у 3,1 рази. Таке співвідношення засвідчує наявність помітних демогеографічних диспропорцій обласної системи розселення. Ця ситуація зумовлена як об'єктивними чинниками історичного розвитку, так і суб'єктивними установками радянського періоду на концентрацію та розміщення виробництва у містах-обласних центрах.

Середні міста є важливими центрами міжрайонного значення в центральній і південно-західній частині області (Нововолинськ). Разом з Луцьком і Ковелем вони утворюють трикутник, який визначає зв'язки в обласній системі розселення.

Щодо сільського розселення, то воно буває дисперсним (розсіяним), груповим та змішаним. В Україні сформувалася змішана групо-дисперсна форма сільського розселення. Виділяються три смуги розміщення сільського населення Волинської області (рис.1).

Найщільніше заселеними (від 44,1 до 60 осіб/1000 кв. км) є південні райони Волинської області (Іваничівський, Горохівський, Локачинський, Луцький, Рожищенський і Ківерцівський). Це пояснюється розташуванням їх на давньозаселеній Волинській височині з родючими ґрунтами, меншою заболоченістю території, а також відкриттям та розробкою кам'яновугільного басейну, близькістю до обласного центру та іншими факторами.

Групування міських поселень Волинської області за людністю, тис. осіб, 2007 р.

Міста		
Групи	Кількість	Людність, тис. осіб
Малі міста		
до 5 тис. осіб	2	Устипуг (2,28); Берестечко (1,86)
від 5 до 25 тис. осіб	5	Горохів (8,85); Камінь-Каширський (10,61); Ківерці (16,51); Любомль (10,27); Рожище (13,51)
від 25 до 50 тис. осіб	1	Володимир-Волинський (37,98)
Середні міста		
від 50 до 100 тис. осіб	2	Ковель (65,78); Нововолинськ (58,56)
Великі міста		
від 100 до 500 тис. осіб	1	Луцьк (205,59)
Селища міського типу		
Менше 1,4	-	-
від 1,4 до 2,5 тис. осіб	1	Сенкевичівка (1,39); Дубище(1,79)
від 2,5 до 5,0 тис. осіб	8	Олика (2,87); Люблинець (4,04); Локачі (4,01); Торчин (4,41); Головне (3,21); Колки (3,91); Луків (3,01)
від 5,0 до 10 тис. осіб	11	Жовтневе (4,86); Іваничі (6,92); Цумань (5,77); Голоби (4,24); Любешів (5,51); Шацьк (5,71); Ратне (8,49); Заболоття (4,33); Турійськ (5,87); Стара Вижва (5,15); Малевичі (10);

Центральне пасмо утворюють райони з найменшою щільністю населення (від 20 до 28,1 осіб/1000 кв. км): Володимир-Волинський, Локачинський, Турійський, Ковельський, Маневицький та Любешівський. Це пояснюється значною заболоченістю земель, відповідно важкою доступністю їх та неродючістю ґрунтів.

Північне пасмо характеризується середньою щільністю населення (від 28,1 до 44 осіб/1000 кв. км): Ратнівський, Любомльський, Старовижівський, Камінь-Каширський райони. Шацький район виділяється з цієї групи, оскільки входить до групи районів з найменшою щільністю через значну заболоченість території.

Для реформування адміністративно-територіального устрою важливими показниками є площа сільрад та їхня людність, оскільки саме людність – головний критерій для виділення громади (табл.2).

Таблиця 2

Характеристика сільських рад у розрізі адміністративних районів Волинської області, 2007 р.

Адміністративні райони	Кількість сільрад	Середня площа сільради, км ²	Середня людність сільради, тис. осіб
Володимир- Волинський	20	51.9	1.4
Горохівський	35	32.1	1.6
Іваничівський	23	28.04	1.5
Камінь-Каширський	31	56.4	2
Ківерцівський	24	58.9	2.8
Ковельський	28	61.5	1.5
Локачинський	19	37.5	1.3
Луцький	29	33.6	2
Любешівський	20	72.5	1.8
Любомльський	22	67.3	1.9
Маневицький	30	75.5	1.9
Ратнівський	22	65.3	2.4
Рожищенський	28	33.1	1.5
Старовижівський	19	59	1.7
Турійський	20	60.3	1.4
Шацький	8	94.4	2.2

Південні райони області характеризуються невеликою людністю сіл (переважно до 1000 осіб). Найбільшими є сільради: Литовежська (1507 осіб), Риковицька (1024) Іваничівського

району; Оваднівська (639), Зарічанська (674) Володимир-Волинського району; Привітненська (1044 осіб) Локачинського району. Також у цих районах характерною є невелика площа сільрад (від 28 до 37 кв. км).

Людність сіл у центральних районах, що найменш заселені, є вищою (переважно 1000-1500 осіб). Найлюднішими є сільради Кричевичівська (1560 осіб), Колодяжненська (1397) Ковельського району; Великоосницька (1321), Комарівська (1415 осіб) Маневицького району. Площа сільрад коливається тут від 51 до 75 кв. км.

Показово, що заболочені території Волинського Полісся характеризуються середньою щільністю населення, але дуже великою людністю поселень. Наприклад, у Камінь-Каширському районі Раковоліська сільська рада нараховує 3735 осіб, Черченська – 2654; у Ратнівському районі Гірниківська – 3916, Велимченська – 2914 осіб. Такі поселення можна назвати “рятівниками” демографічної ситуації області через невинне зростання людності. Тому при проведенні адміністративно-територіальної реформи тут слід звернути увагу на надання більших повноважень громадам.

Висновки. При розробці проекту адміністративно-територіальної реформи Волинської області слід враховувати співвідношення площі сільрад та їхньої людності. У районах з відносно невеликою площею сільських рад і невеликою людністю поселень (Локачинський, Горохівський, Іваничівський, Рожищенський) при проведенні реформи варто об'єднувати по кілька існуючих сільрад. При цьому площа новостворених громад не буде перевищувати 100 кв. км, а людність – 5000 осіб.

Найменше вимагатиме реформування північна частина області (Ратнівський, Шацький, Камінь-Каширський райони). Сільради мають тут велику площу (від 50 до 70 кв. км.), тому подальше їх об'єднання недоцільне через слаборозвинену мережу шляхів і велику людність сільських поселень.

Найскладнішими для адміністративно-територіальної реформи є райони центрального пасма області (Любомльський, Турійський, Ковельський, Володимир-Волинський), у яких при великій площі сільрад відносно невелика людність. Новостворені громади тут не можуть мати більше 3 тис. осіб, тому пропонується мінімальний розмір сільської територіальної громади 5 тис. осіб не може бути прийнятий для проведення адміністративно-територіальної реформи у Волинській області.

Література:

1. Атлас Волинської області. – Москва: Комітет геодезії і картографії СРСР, 1991.
2. *Безсмертний Р.* Основні засади адміністративно-територіальної реформи України // www.kyiv-obl.gov.ua – Київська обласна державна адміністрація.
3. *Влах М. Р.* Географія населення: словник-довідник. – Видав. центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2005. – 241 с.
4. *Джаман В. О.* Регіональні системи розселення: демогеографічні аспекти. – Чернівці: Рута, 2003. – 392 с.
5. *Дністрянська Н. І., Дністрянський М. С.* Географія поселень Львівської області: – Львів: ВНТЛ, 2001. – 56 с.
6. Населення Волинської області: Результати першого Всеукраїнського перепису населення 2001 року. Державний комітет статистики України. Волинське обласне управління статистики. – Луцьк, 2003.
7. <http://www.rada.gov.ua/> - Верховна Рада України.

Summary:

Vlakh M.R., Lukashuk L.V. VOLYN REGIONAL SYSTEM OF SETTLING IN THE CONDITIONS OF ADMINISTRATIVE-TERRITORIAL SYSTEM.

The system of settling in Volyn region has been researched, the peculiarities of settlements have been elucidated, the trends of realization of administrative-territorial reform in separate districts have been analyzed.

Надійшла 24.03.2008